

SIMON T. LÁSZLÓ

A kezdetek varázsa és lendülete. Közelítések a Lukács evangéliumához és az Apostolok Cselekedeteihez

Szerző: Simon T. László
ISBN 978 963 236 598 5
Kiadó: Budapest, Sapientia Főiskola – L'Harmattan, 2012 (365 oldal)
Sorozat: A Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Bibliatudományi Tanszékének Kiadványai

„A sorozat jelen kötete két újszövetségi könyv, a Lukács evangéliuma és az Apostolok cselekedetei olvasásához jelöl ki néhány tájékoztató pontot, és adja az olvasó kezébe Lukács evangélista művének egy új fordítását.” – kezdi előszavát a szerző (7. old.). Az már a címből is egyértelművé válik, hogy nem egy klasszikus, a bibliai könyvekhez megszokott írást vesz kezébe az olvasó, mint amilyen egy kommentár, egy bevezetést vagy egy kortörténeti megközelítés. Ennél kevesebbet, de egyben többet is ígér ez a mű. Kevesebbet, mert nem találunk meg benne mindent a Lukács által írt mű egészéhez. De jóval többet, mert nem csupán a megfontolt végeredményt közli, a konklúziót, amit a tudós sok könyvet és cikket elolvastva megérrel magában, hanem az addig elvezető úton is együtt járhatunk egy-egy szakaszon az íróval. Ennek a munkamódszernek köszönhető – bár lehet, hogy csak a magyar olvasóra gondolt Simon T., aki nem jut hozzá minden aktuális irodalomhoz – hogy némelyik számára fontos tézist nem csupán megemlíti két-három mondatban, hanem hosszan tárgyalja annak kifejlődését, követve a hivatkozott szerző írásában megtett lépéseit. Csak két példát említek a teljesség igénye nélkül: MacDonald

1999-ben megjelent cikkét bemutatva (197–200. old.), vagy éppen Rotschild vitáját közölve, a néha van Unnik elméletével (206–215. old.). Még ugyanitt azt is érdemes megjegyeznünk, hogy a szerző nem marad neutrális bemutatója ezeknek az elméleteknek, gondolatoknak, hanem állást is foglal, ami különösen fontos, ha valóban tájékoztató pontot szeretne kínálni az olvasóknak.

A könyv tematikája, ahogyan fentebb utaltunk rá, megengedi, hogy az író szabadon váltogathassa témáit, csupán egyetlen kötöttséget figyelembe véve: legyen köze Lukácshoz. Első nagy témája a „Hagyománybontó tradíció-építés” címet viseli. Ebben a részben gyakorlatilag a négy evangélium bevezető fejezeteit tárgyalja, nyilván a leg részletesebben Lukács evangéliumáét. Ennek kezdőmondata jó záróköve és egyben megfelelő felütése a lukácsi rész tárgyalásának: „Az evangélisták vélhetően nem kiegészíteni, hanem helyettesíteni akarták elődjek munkáját. Úgy tűnik, az Újszövetségben olvasható evangéliumok szerzői szándékának is ellentmond, hogy a keresztény Bibliában egymás mellett olvassuk őket” (38. old.). Lukács valóban jobban szeretné művét önállóan olvasva látni, hiszen – ahogyan ebből a könyvből is egyértelművé válik – annyira karakteres szerző

és olyan markáns teológiai elgondolások mentén írja meg kétkötetes művét, hogy talán mind közül őt kell zavarja a leginkább, hogy össze lehet hasonlítani másokkal. A annak bizonyosan határozottan örvendene, ha látná, miként hasonlítjuk össze saját magával, amit Simon T. László is megtesz egy kiválóan használható táblázatban, rávilágítva a párhuzamos helyekre az evangélium és az Akta között (50–52. old.). Majd ezt követően a két írás egységes szemléletmódját folyamatosan hangsúlyozva tárgyalja a két könyv közötti párhuzamokat és eltéréseket. Így jutunk el a könyv bevezető szakaszának a végéig. Inentől kezdve egészen más stílusúvá válik az írás.

A 79. oldaltól, a könyv második részében, egy-egy bibliai fejezet, vagy perikópa vizsgálatán keresztül juttatja el a szerző az olvasót a bevezetőben ígért tájékoztatósi pontokhoz. Azt mondhatjuk, hogy ezen kiválasztott és magyarázott szövegek jó keresztmetszetét adják a lukácsi teológiának – az pedig nem a szerző hibája, hanem Lukács zsenialitása, hogy legalább még kétszer ennyi, ugyanennyire jó rész kiemelhető lenne művéből. A második rész címe „Határesetek”. Ebben két olyan nagy témáját érinti a keresztény teológiának, amelyek kifejtése évszázadok óta zajlik, de pont még nem került egyik mondat végére sem. Az első téma mi lehetne más, mint a Törvény kérdése, amit a szerző az ApCsel 15 (81–105. old.) és a Lk 10,25–39 felől tárgyal (105–115. old.). Furcsa páros első pillantásra az apostoli konvent és az irgalmas samaritánus története, de a magam részről meggyőztetem, hogy

bizony a másodiknak is létjogosultsága van a törvény kérdésének megértésében. Az apostoli konvent fő problémája, hol húzható meg a határ a törvény alóli mentesség és a törvénytelenység között, a samaritánus esetében pedig az, hol van a törvénynek az a határa, amit átléphet még az ember és mégsem válik törvényen kívülivé. A nagy kérdés ehhez a fejezethez kapcsolódóan, hogy amikor Pál zsidósághoz és törvényhez fűződő viszonyát megemlítjük, miért kérjük számon az apostolon azt a képet, amiről csak az Apostolok Cselekedete tud, saját levelei nem? Miért vesszük alapigazságnak, hogy Pál a zsinagógákban kezdi minden alkalommal ténykedését és „csábítja” el az istenfélőket, amikor az autentikus levelekben a zsinagógák majdnem csak akkor kerülnek említésre, amikor Pált vádolják pl. a pogány hatóságok előtt.

Ugyanez a kérdés merülhet fel az emberben, akkor is, amikor az istenfélőről olvas Pál missziójához kapcsolódva, majd az ApCselre hivatkozik a szerző. Biztos, hogy olyan nagy volt ennek a csoportnak a jelentősége az első missziók idején, mint amekkorát az ApCsel tulajdonít neki? Nem lehet, hogy ez sokkal inkább Lukács teológiai koncepciójának egyik pillére, aki üdvtörténeti szerepük miatt hangsúlyozza jelenlétüket a zsinagógákban?

A második nagy téma a „Gondviselés és emberi kezdeményezés” lett (115–169. old.). Számomra ez volt a legizgalmasabb fejezete a kiadványnak. Nem is annyira a téma miatt, mint sokkal inkább a megközelítés módja miatt. Ugyanis itt is az történik, mint az előző, a Törvény kér-

dését tárgyaló alfejezet esetében, hogy nem csupán egy elméleti kérdés- feleletet látunk, hanem bibliai szövegeken mutatja meg Simon L. az isteni elrendelés, amit leginkább valóban gondviselés formájában tapasztalunk meg, és az ember szabadságának feszültségét. Ez valóban egy termékeny feszültség, ami cselekménybe öltöztetve jelenik meg a Szentírás lapjain. Isten esetében nem újdonság, hogy leginkább cselekedeteiben ragadható meg, abban közli magát. Az ember viszont szeret beszélni, de vajon elég-e a beszéd, ha meg kell keresni az elveszett drachmát, juhot (Lk 15,1–10), vagy ha haza kell térni elveszett fiúként az atyához (Lk 15,11–33). Amikor viszont cselekszik, nagy eséllyel hibázik is, ahogyan ez megjelenik a hamis sáfár példázatában (Lk 16,1–12), amit a „gazdag és Lázár” története követ, végül a Lk 24 és az ApCsel 13 zárja a sort. A kettő határesepe pedig nem más, mint ezek egymásnak feszülése, amikor az ember „akarom”-ja Isten „kell”-jével szembeül. Olvasom a sorokat és jó olvasni. És elém kerül másfél mondat, ami felett roppant örvendeztem, főképpen, hogy egy katolikus testvér írta le: „... a *Lk-ApCsel* teológiájának egyik meghatározó eleme az a meggyőződés, hogy Isten beavatkozik az események menetébe. Más szóval, *predestináció nyelvezete az olvasó bátorítását szolgálja*” (129. old., kiemelés tőlem). És ez nem csak ennek a két könyvnek az esetében mondható el – tehetnénk hozzá.

A könyv harmadik része a „Nemzedékváltás” címet kapta. Ha az előző fejezetben inkább az evangéliumon volt a hangsúly, úgy ebben főként az Apostolok Cselekedetei jut szóhoz. Ha pedig a nemzedékváltás a téma, és az Apostolok Cselekedete tükrében, akkor óhatatlanul előbb, vagy utóbb eljutunk Pálhoz.

Esetünkben előbb. Pálhoz kapcsolódóan két kisebb téma közé présel szerzőnk egy harmadik, hatalmas topikot. Az első „A levelek és az ApCsel” (171–175. old.), az utolsó az ApCsel 27 tényszerűségével és irodalmiságával foglalkozik (192–201. old.), e kettő közé szorulva az „Életfordító pillanat és élethosszig tartó értelmezés” (175–192. old.) című fejezet. A helyszűke miatt ez utóbbi írás a páli fordulatnak csupán egy részterületét képes megszólaltatni, annak az Apostolok Cselekedetén belüli ábrázolásait járja körül, választ keresve az eltérésekre és felmutatva az eltérő hangsúlyokat.

A „Történetírás és retorika” című rész (202–218. old.) központját, ahogyan recenzióm elején már utaltam rá, Clare Rotschild 2009-ben megjelent könyvének témája adja. A fejezet címe „Történetírás és irónia” (206–215. old.), központi alakja pedig Lukianosz. Van Unnik 1979-ben megjelent tanulmányában, Lukianosznak a történetírásról szóló művét veszi alapul, hogy bemutassa, Lukács megfelel kora történetírása elvárásainak. Ezzel szemben Rotschild szerint, Lukianosz művének alaptónusa az irónia, és ennek megfelelően kell olvasnunk sorait. Simon T., miután mindként álláspontot bemutatja, így összegzi vizsgálata eredményét: „Rotschild, úgy tűnik, igazságtalan Van Unnikkal szemben, és az látszik valószínűnek, hogy Lukianosz iróniája nem teszi érveinek hitelét semmissé” (212. old.).

A könyv utolsó húsz oldalán (218–238. old.) szerzőnk „A Pál utáni korszak feladatai”-t tárgyalja. Az első fejezet Pál egyetlen, csak tanítványai előtt, Milétoszban tartott beszédét magyarázza, amiben „Az apostol elköszön” (218–221. old.) – és valóban, a beszédnek számos eleme a búcsúbeszédre emlékeztetheti az olvasót. Ezt „Az ApCsel

befejezésének enigmái” című fejezet követi, amely egyben az utolsó szakasza a tanulmánykötetnek (221–238. old.). Ez a fejezet Az ApCsel 28,30k verseinek titkára kíván fényt deríteni. Simon T. 14 különféle magyarázatot említ meg írásában, majd olyan példákat, amelyek esetleg magyarázatot adhatnak Lukács művének eme elnagyolt zárlatára. Minden kérdésünkre ez a tanulmány sem ad választ, de lehet, hogy nem is ez a célja; viszont jó áttekintést ad a kutatás fejlődéséről.

A könyv végén található egy függelék, amely az evangélium és az Apostolok Cselekedetének a fordítását tartalmazza. Az ötlet maga, hogy egy tematikus kiadvány végén jelenjen meg a forrásmű szövege, nagyon kiváló. Az pedig

még inkább dicsérendő, hogy ez egy saját fordítás. Viszont úgy gondolom, sokkal használhatóbbá tenné a szöveget, ha alkalmanként a szerző igazolná is döntését a görög szöveg alapján.

Összességében, úgy vélem, különösen azok forgathatják haszonnal Simon T. László könyvét, akik Lukács művei vizsgálatának kezdetén állnak, és nyitottak arra, hogy tovább foglalkozzanak ezekkel a remek írásokkal. A könyv ugyanis nem kényszeríti ránk véleményét, viszont számos gondolkodóét bemutatja, így nem csupán széles áttekintést ad, de arra is nagyszerű lehetőséget teremt, hogy egy-egy kérdésfeltevést mi magunk is továbbgondoljunk.

Kókai Nagy Viktor